Öppet brev till rektor Eva Wiberg Göteborgs universitet

20 augusti 2017

Gäller inte offentlighetsprincipen psykiatrisk forskning vid Göteborgs universitet?

Man skulle tycka att Göteborgs universitet, med tanke på tidigare missförhållanden, nu skulle följa grundlagens bestämmelser om utlämnande av allmänna handlingar till punkt och pricka. Men icke. Istället har man för den psykiatriska forskningen – kopplad till de läkemedelsbolag som tillverkar antidepressiva medel – hittat nya sätt att slå ut offentlighetsprincipen och mörklägga allmänna handlingar.

De handlingar som gömts undan är de handlingar som beskriver farmakologiprofessor Elias Erikssons kommunikationer i sin forskning med de läkemedelsbolag – Eli Lilly, Pfizer, GSK, Lundbeck – som tillverkar antidepressiva medel. Den forskning Eriksson gör har finansierats med 8 miljoner av våra skattemedel (via Vetenskapsrådet), med 1,8 miljoner av AFA Försäkring och med 1 miljon av Hjärnfonden.

De dokument som rör Erikssons alla kontakter med tillverkarna av de preparat forskningsprojektet handlar om har gömts undan. Det här innebär att de utfästelser som den aktuella forskaren gjort i förhållande till läkemedelsbolagen (i denna offentligt finansierade forskning), de studieupplägg (protokoll) som skickats från forskaren till de aktuella bolagen, de argument som forskaren anfört för att utfå materialet (data från de kliniska studierna) från bolagen, samt de svar som läkemedelsbolagen gett – har gömts undan för insyn.

JO har nyligen skarpt kritiserat Sjöfartsverket (5883-2015) för att ha hanterat viktiga myndighetsärenden utifrån privata e-postadresser och därigenom förhindrat insyn i myndighetens verksamhet. JO konstaterade i ärendet att offentlighetsprincipen är en *hörnsten* i det demokratiska samhället och har till syfte att garantera enskilda insyn i den offentliga verksamheten. Och vidare att den grundlagsfästa rätten att ta del av handlingar inte får bli *illusorisk*, genom att allmänheten inte kan få vetskap om en handlings existens.

Förhållandet i det aktuella ärendet vid Göteborgs universitet är långt mycket värre än så. Forskaren Elias Eriksson och den aktuella institutionen har förvandlat den grundlagsfästa rätten att ta del av allmänna handlingar till något *rent illusoriskt* genom att *systematiskt ha underlåtit att registrera upprättade och inkomna allmänna handlingar av avgörande vikt för myndighetens verksamhet, och ha hanterat så gott som all korrespondens med läkemedelsbolagen vid sidan av det reguljära systemet.* Man har lagt ut kommunikationer med läkemedelsbolagen på en (skyddad) extern webbplats; kommunikationer från läkemedelsbolagen har också lagts upp på samma webbplats; man har genom att inte ta kopior på dessa handlingar skapat ett sken av att *inga allmänna handlingar finns att utlämna, eftersom inga handlingar finns förvarade på Göteborgs universitet.*

Och det här är som bekant inte några lösa påståenden. Istället är det kontentan av vad internrevisionen vid universitetet i yttrande till JO (ärende 7571-2016) har kommit fram till. Internrevisionen har om Elias Erikssons och den aktuella forskargruppens sätt att hantera grundlagsbestämmelserna konstaterat:

> ”att den kommunikation/mailväxling som sker via extern webbplats [som i det aktuella ärendet] och de handlingar som följer av detta är att betrakta som allmänna handlingar förutsatt att forskaren agerar i tjänsten [vilket förstås var fallet i den här forskningen].”

Och vidare:

> ”I egenskap av allmän handling skall aktuella handlingar lämnas ut såvida de inte innehåller sekretessbelagda uppgifter … Det faktum att en extern webbplats använts är således inget skäl för att undanhålla insyn i ärendet.”

Och vidare:

> ”Sker kommunikation i tjänsten via en extern webbplats gäller att kopior av den kommunikation som faller in under begreppet allmän handling skall tas ut och diarieföras.”

Här är internrevisionens yttrande till JO: **http://jannel.se/YttrandeInternrevisionenGU.pdf**

Det *självklara* är att forskaren/institutionen till de aktuella läkemedelsbolagen har inlämnat en *skriftlig* ansökan om att få tillgång till bolagens forskningsdata, inklusive ett *detaljerat* forskningsprotokoll (exakt upplägg av studien). Det självklara är också att bolaget i fråga *skriftligen* svarat på denna ansökan och att forskaren/institutionen på nytt *skriftligen* kommenterat detta. I denna procedur inbegrips att *skriftligen* fastställa vilka exakta dokument som läkemedelsbolagen utlämnar, om dessa är på den mest grundläggande nivån (raw data) eller om data är utvalda och föranalyserade av bolagen.

Genom att underlåta att ta kopior på de handlingar som sålunda upprättats och inkommit har forskaren/institutionen *systematiskt* brutit mot grundlagsbestämmelserna i Tryckfrihetsförordningen och hindrat alla möjligheter till insyn.

Jag vill nu med detta brev fråga dig som ny rektor vid Göteborgs universitet:

1. Vetenskapsrådet, som främst finansierat den här forskningen (med våra skattepengar), hyllar som bekant *transparensen* – som till och med anses vara ett *villkor* för projektanslag.

Hur anser du att universitetet i det ovan beskrivna fallet har hanterat kraven på transparens?

2. Förhållandena är ju sådana att den aktuella forskaren Elias Eriksson haft intima förbindelser med de läkemedelsbolag vars preparat han nu ”opartiskt” ska undersöka. I Eriksson CV kan vi hitta (1): “Was a member of expert panels/advisory boards for several international pharmaceutical companies: Eli Lilly (USA), Ciba-Geigy (Switzerland), Pfizer (USA), SmithKline Beecham (England), Organon (The Netherlands), Lundbeck (Denmark), Glaxo SmithKline (UK), Rhone-Poulenc Rorer (France) and Schering (Germany). Scientific collaboration with Ciba-Geigy, Bristol-Myers Squibb, Novo Nordisk, Glaxo SmithKline, Merck, and Lundbeck. “

De läkemedelsbolag, vars Advisory Boards Elias Eriksson suttit i – och vars studier bildar grunden för den här forskningen vid Göteborgs universitet – har alla dömts till *mångmiljardböter* för sina bedrägerier, bland annat runt de här aktuella antidepressiva medlen:

> **GSK** (Seroxat) fick 2012 i USA betala historiens största belopp för sjukvårdsbedrägerier – 3 miljarder dollar, för brott runt bland annat Seroxat (2). Som avslutning på presskonferensen där beslutet mot GSK tillkännagavs, sade Deputy Attorney General James M. Cole följande tänkvärda ord: "Let me be clear: we will not tolerate health care fraud. And, in every instance where we uncover it, we will use all available tools to hold those responsible to account." (3) **Lundbecks** amerikanska partner Forest Labs fick i september 2010, betala 313 miljoner dollar 2,2 miljarder kronor, främst för sin illegala marknadsföring av Cipramil för barn (4). **Pfizer** (Zoloft) ålades 2009 betala 2,3 miljarder dollar för sin bedrägliga verksamhet runt antipsykotiska och "stämningsstabiliserande" medel (5). **Eli Lilly** (Prozac, Cymbalta) fick 2009, betala 1,4 miljarder dollar, främst för sin bedrägliga verksamhet runt neuroleptikan Zyprexa (6). År 2016 ingick Lilly förlikning i hundratals fall runt Cymbalta (7).

Anser du inte med tanke på detta att det finns extra goda skäl till fullständig öppenhet om och insyn i Erikssons kontakter med dessa läkemedelsbolag i det aktuella projektet?

3. Ingenting i rektors eller i internrevisionens skrivelser till JO ger vid handen att de allvarliga missförhållandena rättats till och att brotten mot grundlagsbestämmelserna nu upphört.
Kan du nu bekräfta att de systematiska brotten mot grundlagsbestämmelserna som skett i det aktuella forskningsprojektet nu upphört, att det med andra ord nu är så att det för alla expedierade handlingar till läkemedelsbolagen (även e-post) görs en kopia och att det för alla inkommande handlingar från läkemedelsbolagen (även e-post) görs en kopia – och att dessa kopior kan utlämnas utifrån grundlagsbestämmelserna (efter sedvanlig sekretessprövning)?

Jan Larsson
skribent/researcher
janne.olov.larsson@telia.com

1. Curriculum Vitae, Elias Eriksson, University of Gothenburg, 2008,
www.pol.gu.se/digitalAssets/1093/1093595_CV_EE.doc
2. Department of Justice, "Documents and Resources from the July 2, 2012 GlaxoSmithKline (GSK) Press Conference", http://jannel.se/DOJ.GSK.Resources.pdf
3. Department of Justice, "Deputy Attorney General James M. Cole Speaks at the GSK Press Conference" http://jannel.se/DOJ.GSK.Cole.pdf
4. Department of Justice, "Drug Maker Forest Pleads Guilty; to Pay More Than $313 Million to Resolve Criminal Charges and False Claims Act Allegations", 15 september 2010, https://www.justice.gov/opa/pr/drug-maker-forest-pleads-guilty-pay-more-313-million-resolve-criminal-charges-and-false (Bakgrund från 2009)
Department of Justice, United States Files Complaint Against Forest Laboratories for Allegedly Violating the False Claims Act, 25 februari 2009, http://www.usdoj.gov/opa/pr/2009/February/09-civ-163.html
5. Department of Justice, "Pfizer to Pay $2.3 Billion for Fraudulent Marketing", 2 september 2009, https://www.justice.gov/opa/pr/justice-department-announces-largest-health-care-fraud-settlement-its-history
6. Department of Justice, "Eli Lilly and Company Agrees to Pay $1.415 Billion to Resolve Allegations of Off-label Promotion of Zyprexa", 15 januari 2009, https://www.justice.gov/archive/opa/pr/2009/January/09-civ-038.html
7. National Pain Report, Eli Lilly Settles Cymbalta Withdrawal Lawsuits, 6 oktober 2016, http://nationalpainreport.com/eli-lilly-settles-cymbalta-withdrawal-lawsuits-8831647.html